כיצד מחנכין

עלון מס' 152

לקראת יום פטירת הסבא מנובהרדוק

רבי יוסף יוזל ב"ר שלמה זלמן הורוביץ זצ"ל

י"ז בכסלו תר"פ

גברא רבה היה רבי יוסף יוזל הורביץ, כבר בהיותו ילד לחששו כל סובביו כי יצא גדול בתורה, הוא היה בעל כישרון ומתמיד גדול, יושב תדיר בבית המדרש וחוזר על תלמודו, יגע ועמל בהבנת דברי הגמרא והראשונים.

לאחר נישואיו, נאלץ לעזוב את ספסלי בית המדרש אותם חבש תדיר בימי עלומיו, מפאת גזירת הבורא "בזעת אפך תאכל לחם", נאלץ לתור אחר מקור פרנסה לפרנס את משפחתו. כך מצא את עצמו רבי יוסף יוזל, מתעסק במסחר ברוב שעות היום, וביני לביני היה קובע עתים לתורה...

ועדיין לא נס ליחו של רבי יוסף יוזל, ועל אף שנמנה היה בין אלו שרק קבעו עתים לתורה ולא הייתה התורה אומנותם במשך כל שעות היום, נחשב הוא כגברא רבה. מידי יום ביומו היה מוסר שיעורי תורה לבעלי בתים, בבוקר בהלכה, ולעת ערב היה לו קביעות של שיעור בגמרא. כל מכריו ידעו, כי אפשר לדבר עמו בכל עת בכל סוגיות הש"ס.

כך יכלו להמשיך חייו בטוב ובנעימים, אלמלא פגישתו הגורלית עם מנהיג תנועת המוסר - רבי ישראל סלנטר.

קולות שקשוק גלגלי הרכבת נשמעו מרחוק, הרכבת התקרבה והאטה, נכנסה לאחת העיירות ונעצרה בתחנה. הדלת נפתחה, ואל הרכבת עלה רבי ישראל סלנטר, אשר נודע כבר באותם ימים כמנהיג מורם מעם ומפתח שיטת המוסר. הוא עלה לרכבת, הביט כה וכה מחפש מקום ראוי לשמו לשבת בו, והנה צדו עיניו דמות של יהודי הנראה כאברך בר אוריין, היה זה רבי יוסף יוזל. שמח רבי ישראל שיוכל להעביר את השעות הקרובות ליד אברך יהודי, ולא יאלץ לשבת מספר שעות בסמוך לבן נכר. הוא מיהר והתיישב לצד רבי יוסף יוזל. השניים, כדרכם של שני יהודים הנפגשים זה עם זה, החלו לדבר בדברי תורה, כשהם שוכחים מכל עניני העולם הזה ולא שמים לב לשעות החולפות.

עברו חלפו שעתיים תמימות, הרכבת התקרבה כבר ליעד בו היה צריך לרדת רבי ישראל סלנטר, גם השיחה בין השניים הגיעה לסיומה. רבי יוסף יוזל, יישב לרבי ישראל קושיא שהייתה קשה לו כבר זמן רב, על ידי הברקה נפלאה. רבי ישראל התפעל מאד מההברקה הגאונית, ושאל את רבי יוסף יוזל, "יסלח לי מר, האם כבודו מכהן כרב או כמגיד שיעור באחת העיירות, אני רואה שלפני עומד אברך תלמיד חכם גדול". רבי יוסף יוזל נאנח ואמר, "לצערי, כך היה עד לפני מספר שנים בטרם נשאתי אשה... כעת עול הפרנסה הרובץ על כתפיי לא מניח לי להמשיך להיות בין לומדי בית המדרש הקבועים. עוסק אני במסחר, קונה בדים ביריד, ומוכר אותם בעיירות הקטנות, כך אני מצליח להביא טרף לבני ביתי, אבל, מקפיד אני לקבוע עתים לתורה, וכך משמר אני את תלמודי מימי עלומי.

לצערי אין לי אפשרות אחרת, אני חייב לדאוג שיהיה לי ממה לחיות", סיים רבי יוסף יוזל.

הרכבת כבר נעצרה בתחנה, רבי ישראל ירד מהקרון, הוא הביט ברבי יוסף יוזל רגע קט לפני סגירת דלתות הרכבת, ואמר בקול שקט אבל תקיף: "עם מה לחיות, אתה דואג, ועם מה למות אתה לא דואג"???

הצעקה השקטה, חדרה עמוק בלבו של רבי יוסף יוזל. הרכבת המשיכה הלאה, וקולו של רבי ישראל המשיך להדהד באוזניו של רבי יוסף יוזל, לא נותן לו מנוח. כיצד לחיות, אתה דואג, וכיצד למות, אתה לא דואג...

"באמת, איך יתכן שאני לא חושב כיצד אמות ואבוא לבית דין של מעלה", חשב רבי יוסף יוזל לעצמו. "כיצד באמת אני יעמוד בפני הדיינים שם? מה אומר להם כשישאלו אותי, מדוע לא חבשת את ספסלי בית המדרש? אם אני אענה, דאגתי שיהיה לי ממה לחיות, יאמרו לי הם, וכי לא דאגת שיהיה לך עם מה למות"???

הדברים חלחלו בתוככי לבו, והוא החליט לעשות שינוי בחייו. ליריד הוא כבר לא המשיך. בתחנה הבאה הוא ירד והחליף רכבת שהחזירה אותו חזרה לביתו, שם הודיע את החלטתו לנוות ביתו שקיבלה את דעתו בשמחה, והסכימה לעשות ככל שיידרש למען יוכל לעמול בתורה.

רבי יוסף יוזל שכר חדר בתוככי היער, שם הסתגר ועמל בתורה לשמה מספר שנים. לאחר מכן הוא החל להסתובב בעיירות, הסתובב ממקום למקום, מעיר לעיר, עורר את הציבור על ידי שיחות המוסר שנתן בשלהבת אש קודש ובהתפעלות. הקים ישיבות ומוסדות תורה בעיירות רבות, ודרכו הייתה שבכל מקום שאליו הגיע, פתח הוא ישיבה, ולאחר תקופה קצרה, אחרי שהתבססה הישיבה, הוא הותיר שם שני בחורים שימשיכו לנהל את הישיבה, הוא עצמו, המשיך הלאה לעיירות נוספות, להקים עוד ועוד ישיבות.

כך הוקמו כשבעים ישיבות נובהרדוק ברחבי אירופה, על ידי רבי יוסף יוזל, שכבר נודע, בשם "הסבא מנובהרדוק". כשבכל אותה התקופה מהדהדת קריאתו של רבי ישראל באוזניו, "כיצד לחיות, אתה דואג, וכיצד למות אתה לא דואג"???

[מתוך 'נחלי נצח' - ויצא תשפ"ד]

רבי יואל ברנצ'יק סיפר על רבו המובהק הסבא מנובהרדוק, שפעם הלך איתו משך כל הלילה כדי לייסד ישיבה במקום מסויים. לפנות בקר נזדמנה להם עגלה והמשיכו בה את דרכם. מכיון שרוב הלילה עבר עליהם בהליכה, נרדמו חיש קל במהרה. כשהתעוררו חשש הסבא כי אחרו את זמן קריאת שמע, לכן קרא מיד ק"ש והתעלף!

כשהתעורר שאל את רבי יואל אם אחרו את זמן קריאת שמע והלה השיב שלפי גובה השמש נראה שהם עדיין בתוך גבול הזמן. לאחר שבע שנים כשנפגשו, שוב שאלו הסבא: האם אתה בטוח שלא אחרנו את זמן קריאת שמע באותה העת. שש שנים לאחר מכן שוב פגשו הסבא, אך אז אמר לו שהוא חושש שהם אחרו את זמן קריאת שמע באותו היום.

מה נורא הדבר ששלוש עשרה שנה הסתובב הסבא עם חשש זה מתוך יראת החטא הנוראה שלו!

בספר תנועת המוסר מובא שחמש עשרה שנה שמעו את רבי ישראל מסלנט מתוודה ואומר "חטאתי נגדי תמיד" על פעם אחת ששכח לבדוק ולמשמש בבגדיו בערב שבת לפני החשיכה.

בספר "אור יהל" מובא שרבנו הגר"א שילם ממון רב לרכישת ספר "מסילת ישרים" ושינן אותו מאה ואחת פעמים. בכל פעם שהוצרך לצאת מביתו היה משנן את הפרק על מדת הזהירות שלוש עשרה פעמים!

בספר אור ישראל (עמ' כ') מובא שאמר רבי ישראל מסלנט: היהלך איש ורגלים אין לו. הישקיף איש ועיניים אין לו. כן לא תיכון התורה והעבודה אם לא בלימוד המוסר.

ידועים דבריו של רבנו יונה כי התורה לא תיכון לעולם בגוף שאינו בעל מידות טובות.

ולסיום: איך נראה אדם שבנה וחינך את עצמו בארחות המוסר?

מסופר על הגאון רבי אריה לייב צונץ מח"ס טיב גיטין, מלוא העומר ועוד, שהעמיד את סוכתו במרפסת. בליל החג בשעה שקידש על היין באו אנשים רבים לשמוע בסוכתו את הקידוש, ולפתע המרפסת קרסה. כולם נפלו ארצה ולמרבה הפלא איש לא נפגע, אך הפלא היותר גדול הוא שרבנו נפל כאשר כוס הקידוש מוחזקת איתנה בידו והמשיך בקידוש כאילו דבר לא ארע!

הלואי שנזכה!

לע"נ הרה"ח אברהם ישששכר דב ב"ר חיים ישעיה קניג זצ"ל
נלב"ע בי"ד בכסלו תשל"ח
ת.נ.צ.ב.ה.

אשמח לשמוע רעיונות והצעות ייעול - הכל יתקבל בברכה.

ישראל חיים בלומנטל

לתרומות / הנצחות, או לקבלת העלון באימייל, וכן לתגובות: blu.israel@gmail.com